

WSTĘP

Koniec drugiej dekady XXI wieku wydaje się obfitować w zapowiedzi nadchodzących głębokich przewartościowań politycznych i społeczno-gospodarczych o zasięgu globalnym, z trudnymi do oszacowania skutkami regionalnymi i lokalnymi. Może to oznaczać początek okresu niestabilności daleko wykraczającej przedmiotem oddziaływania poza „klasyczne” cykle koniunktury gospodarczej. Współczesne zmiany, których jesteśmy tak przedmiotem, jak i podmiotem, nie są w historii cywilizacji czymś wyjątkowym i mają one zwykle zarówno destrukcyjny, jak i twórczy charakter. W takich warunkach warto pamiętać o pryncypiach i imponderabiliach, o wypracowanych w toku podobnych przełomów historycznych rozwiązaniach pojawiających się problemów. W niniejszym numerze Kwartalnika Kolegium Ekonomiczno-Społecznego „Studia i Prace” sygnalizujemy potrzebę takich pogłębionych „historycznie” umocowanych refleksji nad problemami współczesności. Na prezentowany numer czasopisma składa się sześć artykułów, w tym trzy teksty w języku angielskim i dwa w języku ukraińskim.

Część pierwszą, zatytułowaną *Pryncypia i imponderabilia...*, tworzą dwa artykuły. Pierwszym z nich jest opracowanie autorstwa Janusza Sidorka pt. *On identity*, które jest angielskojęzyczną, uaktualnioną wersją artykułu opublikowanego w numerze 4(24)2015 Kwartalnika. Drugi to artykuł autorstwa Jerzego Oniszczyka pt. *A few remarks on the conditions for peace: reflections on humanity*, który jest angielskojęzyczną, uaktualnioną wersją opracowania opublikowanego w numerze 3(27)2016 Kwartalnika. Treść obydwu artykułów najlepiej zapowiadają sami Autorzy.

Janusz Sidorek, *On identity*: „Legenda głosi, że w połowie VI w. przed Chrystusem, gdy Grecy dopiero wyruszyli w drogę mającą ich z czasem doprowadzić od mitu do logosu, siedmiu mędrców złożyło w ofierze Apollinowi to, co mieli najcenniejszego:

maksymy «pomagające ludziom w życiu»¹. Sentencje te, wykute na ścianie przedsionka świątyni w Delfach, wywarły istotne piętno na kształcie greckiej kultury. Platon, który przytacza tę opowieść w swym *Protagorasie* (343 a–b), za godne odnotowania uznaje dwie z nich: przypisywane Pittakosowi z Mityleny powiedzenie «Niczego nad miarę» oraz wezwanie Chilona Lakończyka «Poznaj samego siebie». Chwali przy tym ich «lakońską zwięzłość», którą nazywa «sposobem filozofowania u dawnych». Z drugiej wszakże strony to, co u «dawnych» mogło być przedmiotem podziwu, w czasach Platona zaczynało już budzić analityczną ciekawość. Cóż to bowiem znaczy, że poznajemy «siebie samych», czym takie poznanie różni się od poznania wszelkich innych rzeczy i dlaczego jesteśmy do tego wzywani? W ten oto sposób zapoczątkowany został jeden z najważniejszych tematów filozofii, przewijający się przez całą tradycję, od jej greckich początków aż po czasy współczesne. W poniższym szkicu nie będę zajmował się licznymi odpowiedziami, jakie tu padały – przedsięwzięcie takie, nawet pomyślane w sposób skrajnie uproszczony i pobieżny, wymagałoby obszernej monografii. Zamiast tego chciałbym poświęcić nieco uwagi samej strukturze pytania o tożsamość oraz rozważyć pewne płynące z niej konsekwencje².

Jerzy Oniszczyk, *A few remarks on the conditions for peace: reflections on humanity*: „Refleksja nad pokojem zwykle zwraca uwagę na wartość pokoju, ale też na sprawę wojny sprawiedliwej jako narzędzia pokoju, na konieczność głoszenia pokoju, kształtowanie propokojowej świadomości ludzi, na alternatywę pokój – zagłada itd.² Mówienie o pokoju to zwłaszcza (czy między innymi) pytania o jego warunki. Po pierwszej wojnie światowej, a przed drugą (w 1932 r.) Albert Einstein zwrócił się do Zygmunta Freuda z kwestią: «Niech mi Pan powie, co popycha człowieka do wojny?». I dalej próbował dociekać możliwości pokierowania ewolucją psychiki człowieka, aby ten «stał się bardziej odporny na psychozę nienawiści i zniszczenia». W odpowiedzi Freud zwrócił uwagę na dwa czynniki, które jego zdaniem w najbliższej przyszłości miałyby oddziaływać na zakończenie wojen, a mianowicie «cywilizowana postawa i uzasadniona obawa przed skutkami przyszłej wojny». Freud nie dożył drugiej wojny światowej, ale jej zbrodnie sprawiły, że Einstein uznał sens nawoływania do pacyfizmu. W 1955 r. w jego ostatnim apelu do ludzi o przetrwanie prosił: «Ponad wszystko pamiętajcie o swoim człowieczeństwie, zapomnijcie o wszystkim innym»³.

¹ Pausaniasz, *Wędrownka po Helladzie*, 10, 24, 1. Autor ten jest o tyle ważny, że był prawdopodobnie ostatnim znanym nam pisarzem, który oglądał te sentencje na własne oczy.

² Zob. w sprawie pacyfizmu: M. Szyszkowska, *Etyka*, Kresowa Agencja Wydawnicza, Białystok 2010, s. 137–144. O wojnie sprawiedliwej zob. K. Kuźmicz, *Pokój z punktu widzenia filozoficznoprawnego*, w: *Pokój i demokracja*, red. M. Szyszkowska, tCHu, doM wYdawniczy, Warszawa 2009, s. 372; J. Oniszczyk, *Filozofia i teoria prawa*, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 135–137, 165.

³ T. Terzani, *Listy przeciwko wojnie*, przeł. J. Wachowiak-Finlaison, Wydawnictwo WAB, Warszawa 2012, s. 47–48.

Drugą część tematyczną niniejszego numeru Kwartalnika, którą zatytułowano *Historia i współczesność*, otwiera artykuł Jacka Luszniewicza *In search of the main cause of the spread of the gold standard before World War I: an attempt at classification and preliminary assessment of positions*. Autor w następujący sposób charakteryzuje treść swojego opracowania:

„Pytanie o powody światowej dominacji przed 1914 rokiem systemu waluty złotej (*gold standard*) jest ciągle otwarte. W literaturze przedmiotu przeważają wyjaśnienia wieloprzyczynowe, niestroniące jednak od gradacji poszczególnych czynników sprawczych. Wielu autorów próbuje przy tym wyrokować o przyczynie głównej, przesądzającym zdarzeniu bądź zbiorze zdarzeń, swoistym «kole zamachowym», które raz wprawione w ruch nie pozostawiało alternatywy innej niż masowe akcesje do *gold standard*. Cele niniejszego tekstu sprowadzają się do: a) zarysowania historii rozprzestrzeniania się tego systemu monetarnego przed I wojną światową; b) identyfikacji i konceptualizacji reprezentatywnych stanowisk w kwestii przyczyny głównej; c) wstępnej oceny przedstawianych uzasadnień”.

Powszechnie znane problemy transformacji ustrojowej legły u podstaw dwóch opracowań autorstwa pracowników naukowych z Ukrainy. W pierwszym artykule pt. *Аграрна політика польського уряду в оцінці Францішека Буяка Zoya Baran i Bogdana Sypko* prezentują poglądy polskiego historyka Franciszka Bujaka na kwestię rolną II Rzeczypospolitej. Autorki stwierdzają m.in.:

„Założyciel szkoły naukowej zajmującej się badaniami w zakresie historii gospodarczej, zwolennik koncepcji agraryzmu, ideologii solidarności F. Bujak miał własną wizję rozwiązania problemu reformy rolnej w Polsce. Był przeciwny rewolucyjnym rozstrzygnięciom, nalegając na uwzględnianie prawnych uwarunkowań przeprowadzenia reformy rolnej, wypowiadał się za pełną kompensacją dawnym właścicielom wartości parcelowanej ziemi. Był przeciwnikiem bezpłatnej dystrybucji i nadmiernej fragmentacji parcelowanych gruntów. Podstawę rolnictwa F. Bujak dostrzegał w gospodarstwach chłopskich o wielkości 10–20 hektarów. W kontekście złożonych uwarunkowań narodowościowych ostrzegał, iż polityka osadnictwa na terytoriach wschodnich może spowodować konflikty z ludnością miejscową i będzie generalnie sprzeczna z odnośnymi regulacjami międzynarodowymi. Mimo dokonanych postępów w przedmiotowej kwestii reforma rolna nie rozwiązała problemu przeludnienia agrarnego na ziemiach polskich”.

Z kolei *Vasyl Chura*, w drugim artykule tej części pt. *Комуністична номенклатура як чинник поглиблення економічної кризи у Галичині періоду перебування*, wskazuje na historycznie ukształtowane uwarunkowania procesu transformacji gospodarki Ukrainy. Autor stwierdza:

„Wśród głównych przyczyn upadku Związku Radzieckiego i Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej oraz Układu Warszawskiego najważniejsze były czynniki społeczno-gospodarcze oparte na niekompetencji przywódców komunistycznych w kwestiach gospodarczych. Nomenklatura partyjna nieustannie zastępowała działalność struktur gospodarczych kraju, ignorowała ustalone plany i kierunki rozwoju, co ostatecznie prowadziło do utrzymywania się stale niskiego poziomu bytu materialnego obywateli ZSRR i trwałego niedoboru towarów i usług. Zjawiska te osiągnęły szczyt pod koniec lat 80. XX wieku, powodując totalny kryzys i stawiając kraj na krawędzi upadku. W rezultacie problemy społeczno-ekonomiczne w połączeniu z mnogością problemów politycznych, etnicznych i religijnych znacznie zintensyfikowały ruchy wyzwolenia narodowego i doprowadziły do upadku ZSRR”.

Niniejszy numer Kwartalnika zamyka opracowanie dotyczące niezmiernie istotnego problemu rozwoju cywilizacyjnego, tj. finansowania świadczeń zdrowotnych. Autorki Ewa Kosycarz i Kamila Garbarczyk w następujący sposób charakteryzują treść swojego artykułu zatytułowanego *Metody finansowania świadczeń zdrowotnych – podejście koncepcyjne*:

„Celem autorów artykułu jest przedstawienie podstawowej charakterystyki wybranych mechanizmów finansowania świadczeń zdrowotnych po stronie podażowej oraz analiza ich wpływu na postępowanie świadczeniodawców opieki zdrowotnej (pod kątem efektywności świadczonych usług oraz ich wolumenu). (...) Artykuł jest pierwszym z minicyklu artykułów poświęconych metodom finansowania świadczeń zdrowotnych. Kolejne planowane artykuły będą poświęcone: powszechności stosowania opisywanych metod w wybranych państwach oraz implementacji opisywanych koncepcji w polskim systemie rozliczeń płatnika publicznego z podmiotami leczniczymi”.

Jak widać, zaprezentowana – w ujęciach Autorów odnośnych artykułów – tematyka dotyczy niezwykle istotnych problemów współczesności: zaczynając od kwestii pryncypiów rozwoju cywilizacyjnego, a kończąc na szczegółowych zagadnieniach transformacji ustrojowej państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Andrzej Gałązka
redaktor naczelny